

Klosterrapporter

Hylla

A
avskrift 1658 och framtid nogra delar
Bok, ver Klosterr, Hyttorna

Drägstjärden m.m.

Avskrift.

A, 924

KUNGL. MAJ:TS OCH RIKETS
KAMMARKOLLEGIUM

91/1952.

Till distriktslantmätaren Harald Anderson,
Klippan.

I en till kungl. kammarkollegiet den 12 januari 1952 inkommen skrivelser har Ni - med förmålan att Riseberga pastorat från fastigheten Hallagården 1¹ förvärvat ett jordområde att efter avstyckning sammanläggas med ecklesiastika lönebostället Riseberga 3¹ - anhållit om besked, huruvida pastoratet vore att anses som ägare till lönebostället, i vilket fall hinder mot sammanläggningen icke skulle möta.

Kollegiet har i ärendet hört sitt arkivkontor, som inkommit med bilagda den 12 mars 1953 dagtecknade tjänstememorial, till vars innehåll kollegiet hänvisar.

Av utredningen i ärendet torde framgå, att kronan är ägare till ecklesiastika bostället Riseberga, 3¹. Sammanläggning mellan bostället och området från Hallagården 1¹ kan förtys - därest försäljning av sistnämnda område till kronan icke anses böra ske - endast liga rum, därest för inköp av området anlitas köpeskillingsfond, uppkommen vid försäljning av jord från Riseberga 3¹, varigenom det från Hallagården 1¹ förvärvade området kommer att ikläda sig samma natur som sistnämnda boställe.

Stockholm den 10 juli 1953.

Rolf Dahlgren.

/Rolf Dahlgren/.

Jan Claus

/Jan Claus/.

Bestyrkes å tjänstens vägnar:

Harald Anderson

Memorial.

Dii:nr 91 är 1952. I anledning av kammarkollegiets remiss den 14 januari 1952 angående naturen av ecklesiastika bostället Riseberga nr 3 i Riseberga socken för kollegietsarkiv med rimissaktens återställande anföra följande.

I senaste jordeboken, av år 1874, för Kristianstads län redovisas 2/3 mantal Riseberga nr 3 bland kronogendomar under allmän disposition, boställen, med anteckning, bland annat: Boställe för kyrkoherden i Riseberga past. rat. - Gammalt nr 1."

I samma jordebok förekommer bland kronogendomar under allmän disposition, boställen, 2/3 mantal Hallagården nr 1 med anteckning, bland annat: "Anslaget till boställe åt klockaren. - 1942 den 30 april kgl.ämb.skr. ang. disp. av motst. boställe."

I 1825 och 1811 års jordeböcker upptages kyrkoherdehostället såsom 2/3 mantal Riseberga nr 1 med annotation: "Prästebohl. Pastor loci innehafver."

I 1726 års jordebok redovisas kyrkoherdebostället med annotationen "Prästestomb".

I generaljordeboken 1686 upptages i Riseberga socken: Prosten H. Lars Rode 2/3 mtl krono".

I 1671 års jordebok förekommer "Prästegården. Herr Lars Nilsson" såsom 1 mantal krono.

I 1671 års jordredovisningsprotokoll för Norra Åsbo härad finnes beträffande Riseberga prästegård antecknat "Probsten hederlig och vällärde H:r Lars ===== var under de danske en hel och ännu finnes i häradsskrivarens jordebok uppfört för ett helt kronohemman. Hvad eljest beskaffenhet dertill finnes, hafwer herr Lars skrifteligen till Commissarierne öfwergifvit och ad acta bifogat H:r. Ordinarie landgille enir där bodde bonde på gården efter jordeboken 15 d. 22 öre, hwilket prästen nu på kallet inbehåller."

Av detta samma är hållna skattläggningsprotokollet över Norra Åsbo härad inhämtas beträffande bostället följande.

Prosten herr Lars Rodhes hemman bestå av prästgården i Riseberga, som enligt 1671 års jordebok hade 1 mantal, samt "Rijssseberga huus", vilket enligt samma jordebok redovisades såsom Riseberga Torhell Kiellsson om 1/4 mantal. De båda jordeboksenheterna skattlades gemensamt "till 2/3 cronohemman" (se Norra Åsbo härads modelllextrakt). Därefter har hemmanet i jordeboden upptagits som Riseberga nr 3 med sagda 2/3 mantal.

I berättelsen om geistliga inkomster i Skåne och Blekinge år 1658 uppges verderbörande kyrkoherde i sin relation den 4 maj 1658:

"Riseberrig sogen.

Udi Riseberrig sogn, er den welbaarne herris grefwe Corfidts Ulfeldtz gaard, Herridtzwad closter, som udi forrige tider var en forlaening under Danmarckis crono, oc tilhörer hans Excellenz oc grefwelig Raade, forbemelde grefwe Corfidtz Ulfeld, grefwe af Sölfwiesborrig etc. det gandske sogn.

Udi Riseberrig sogn findis disse efter skrefne 55 heela böndergaarde.

Riseberg præstegaard, som först war en bondegaard, medens sognapraesten hafde sin residents pa clostret, oc Herridtz-wad closters kircke war wed mact, men siden er forordnet til præstens residentz, hvorfor oc landgillet som tilforn gick af samma gaard, aarlig, siden den er blefwen til præstegaard i jordebogen afkortis; Er dog den allerringaste gaard, hvad sig ager oc eng ere andlangendis, som findis i Riseberg oc Färingtofta sognar.

Udi Riseberg sogn den welbaarne herris grefwe Corfidtz Ulfeldtz, grefwe af Sölfwiesborrig etc. alle til Herridtzwad kloster.

Heele gaarde med præstegaarden 56

Kongens oc kirckens tiende af Riseberg sogn, ydis udi negen til Herridtzwad closter oc aleeniste af kirckens tionde som ydis til clostret, gifvis til kircken 2 pund rug oc 2 pund biug.

Udi medler tid præsten er kommen fra closteret at boe paa den ringa bondegaard som ofwanfor er ommeldet, da er præsten nu tidlang af Risebergs sogn blefwen frawandt hans qwaegtionde helgens skyld med merre andet som andre præster paa andre steder nyder af deris kald, oc er annammit til Herridtzwad closter, unseet medens sognepraesten paa Herridtzwad closter hafde sin warelse oc waaning, da hafde hand tilforn sin præstelig rente, som andre præster hafwer.

Vid 1658 årsjordebok för Malmöhus län - den första svenska - finns fogad "Herridzwad closters rette jordebog, der erlig och welbyrdigh mand Erich Kragh til Bramminge, Kong: Maij:ts öffuerste secreterer, anno 1656 Philippi Jacobij dagh meed Herridzwad closter bleff forlehnt och lehnit til hannek bleff öffuerleffueret; Peder Vibe."

I densamma redovisas i "Riseberg sogen" och "Riseberg" by bland annat "Præstegaarden Her Lauritz Nielson".

Förutom præstgården förekommer i Herrevads klosters jordebok av år 1656 det Riseberga hus, som vid skattläggningen vid jordrevningen ingick i præstgårdens skatt-

läggning och därmed försvann ur jordeböckerna.

Sedan Herrevads kloster vid reformationen indragits till danska kronan i likhet med annan klosteregendom (Schalling: Kyrkogodset i Skåne, Halland och Blekinge under dansk tid, sid. 337) samt därefter genom Roskildefreden i februari 1658 övergått i svensk ägo, har klostret varit föremål för förläning och förpanning till olika frälsemän, så att klostret först är 1682 definitivt återgått till svenska kronan (Historiskt-Geografiskt lexikon). Av nämnda lexikon inhämtas vidare, att Herrevads kloster invigdes den 1 maj 1150, att detsamma enligt kungl. brev den 2 maj 1565 till Sten Bille tagits under dennes värjo från abboten och att samma Bille år 1576 erhöll klostret i förläning.

Kirke-lexikon for norden innehåller om Herrevads kloster bland annat följande uppgifter: "Herrevad (Herivad) Kloster i Riseberga Sogn, Norra Åsbo Herred i Skaane, det ældste danske Cistercienserkloster, er grundlagt 1144 af Abrikobisp Eskil af Lund for Munk fra Citeaux. Han inviede det 1150. 1292 brændte det, men genopførtes hurtig og vanit derefter betydeligt i Anseelse. 1536 kom det under Kronen, men styredes af en Abbed til 1565. Efter 1565 var det Kronen med Forpligtelse til at underholde en Latinskole. I Krigen 1644-45 blev det tildels ødelagt af Svenskerne."

Följande kyrkor tillhörde klostret, nämligen Svalöv, Färingtofta, Riseberga och Munka-Ljungby. I dess fastighetsbestånd uppges 1.800 hemman ha ingått.

Enligt Köpenhamns recess den 30 oktober 1536 skulle frågan, om och under vilka villkor klostren skulle bestå och inneha sin egendom, framdeles avgöras i samband med den nya utformningen av kyrkoskicket men lades i realiteten i kronans hand (Schalling: Kyrkogodset, sid. 228).

Herrevads kloster hade redan år 1535 bortförlänts av kronan. Den 28 oktober 1538 utfärdades öppet brev för abboten Henrik av Sorö, enligt vilket han skulle "beholde under sin høsam och lydelse" 5 kloster, däribland Herrevad (Danske Kancelliregister 1535-1550). Förläningen överflyttades den 10 januari 1539 på abboten Nils.

Kancelliets Brevböger för den 2 maj 1565 innehåller "Forleningsbrev for Steen Bilde til Vandaas paa Herritzvad Kloster, som Hr Lauritz, Abbed, nu har det i Vaerge, då det formædelst dennes Forsømmelse gaar usikkeligt til i Klosteret med løsagtigt Levned og unyttig Taering. Han skal skaffe Abbeden Bolig och underholdning i Klosteret, opretholde Sang. Laesning og enden Kirketjeneste og holde Skolen ved Magt, derimod skal han straks skille sig af med alle overflødige Folk."

Samma dag utfärdas "Befalning til Abbed Lauritz i Herritzvad Kloster at overlevere Steen Bilde Klosteret med Jordbøger, Inventarium og alt Tilbehør, opskrive Kirkens Klenodier og Ornamenter og overlevere dem med klare Registre, samt registrere Klosterets Jordebreve og overlevere dem med beseglet Register.

Den 12 mars 1576 utfärdas "Forleningsbrev för Steen Bilde paa Herritzvad i Skaane, saaledes som han ny selv har det i Værge". Det var sedan bortförlänt under den återstående danska tiden. Med förläningarna följde även patronaterätt (jfr Thulin: Utredning rörande patronaterättigheterna i Skåne, Halland och Blekinge, Avd. 2, sid. 162.)

Efter Skånes förening med Sverige blev Herrevads kloster svenska kronogods.

Vad kyrka angår torde under den närmaste tiden efter reformationen klosterkyrkan ha nyttjats. År 1658 synes så icke ha varit fallet, möjligens beroende på att klosterkyrkan förstörts under 1644-45 års krig.

Beträffande de prästerliga befattningshavarna anmärker Cavallin i Lunds stifts herdaminne i samband med bortförläningen till Bille: "Vid denna tid var också en särskild prest och skollärare på Herrewadskloster, en vid namn Knud Hansen från Mön prestwigdes till dessa befattningar 22/3 1570."

Riseberga och Fåringtofta socknar, som av gammalt varo under jus patronatus till Herrevads kloster, under vilket kyrkorna fortferande lydde, redovisas icke i Lunds stifts landebok av år 1569, eharu klostret var bortförlänt av kronan.

Sedan Herrevads kloster och dess egendom indragits till danska kronan var ifrågavarande boställe Riseberga nr 3 av krononatur. Hinder lärer förtig föreligga mot i ärendet ifrågasatt sammanläggning med bostället av det område, som Riseberga pastorat firvärvat från fastigheten Hallagården 1^l. Stockholm och kungl. kammarkollegiets arkiv den 12 mars 1953.

Gunnar Kjellberg
/Gunnar Kjellberg/.

✓
Bestyrkes på tjänstens vägnar:

Hans Gustafsson